

"...

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

İptal ve yürürlüğün durdurulması istemlerini içeren dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

“I- OLAY

Yasama organlarının içtüzükleri, yasama erkinin kullanılmasına ilişkin yöntemleri, yasama organlarının çalışma düzenini gösterir ve yasama erkinin etkin ve verimli bir biçimde kullanılmasını sağlar.

Demokratik rejimlerde içtüzüklerin bir başka işlevi de, milletvekillerinin ve özellikle muhalefetin yasama sürecine katkısını kolaylaştırmak ve güvence altına almak; yasama organında çoğunluğun, azınlık üzerinde baskı kurmasını engelleyerek meclis içi dengeyi sağlamaktır.

İçtüzük hükümlerinin içeriklerinin, bütün hukuk kuralları gibi, uygulamada tereddüt yaratmayacak bir açıklık ve kesinlik taşıması; genel, soyut, objektif ve sürekli nitelikte olması ve öngörülebilirlik sağlaması gerekir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin içtüzük düzenleme yetkisi, kaynağını T.C. Anayasasının 88 inci maddesinden almaktadır ve kuşkusuz, bu yetki Anayasaya ve hukukun genel ilkelerine uygun biçimde kullanılmalıdır.

Ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde, temel kanunları ve içtüzüğü kapsamlı olarak değiştiren tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda farklı bir yöntemle görüşülmesini ve oylamasını sağlamak için yapılan çeşitli tarihlerdeki düzenlemeler, Anayasaya ve hukukun genel ilkelerine uygunlukları bakımından birtakım tartışmalara yol açmıştır.

Temel kanunlar için Genel Kurulda farklı bir görüşme prosedürünün uygulanabilmesine olanak tanıyan ilk düzenleme, 16.05.1996 tarihli ve 424 sayılı T.B.M.M. kararıyla yapılmış ve 91 inci madde olarak içtüzüğe eklenmiştir. “Temel Kanunlar” başlıklı bu düzenlemeye göre, “Temel Kanunları ve içtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulü tespitine, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.” Bu düzenleme, herhangi bir iptal davasına konu olmamıştır.

91 inci maddedeki bu düzenleme, 07.02.2001 tarih ve 713 sayılı TBMM kararı ile değiştirilmiş ve madde, “Temel kanunları, içtüzüğü ve ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarını bütünü ile veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve uygulama usulü ile maddeler üzerinde önerge verilip verilmeyeceğinin tespitine; Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca karar verileceği gibi, Danışma Kurulunda oy birliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilir.” şeklinde yeniden düzenlenmiştir.

713 sayılı kararla getirilen bu düzenleme bir iptal davasına konu olmuş ve Anayasa Mahkemesi, bu düzenlemeyi oybirliği ile almış olduğu 31.01.2002 tarihli, E.2001/129, K.2002/24 sayılı kararı ile iptal etmiştir.

Mahkeme, iptal kararının gerekçesinde, “Dava konusu 91 inci maddeyle temel kanunları, içtüzüğü ve ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunlarını bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe konan tasarı ve tekliflerin Genel Kurul’da görüşülmesinde uygulanacak özel görüşme ve oylama usulünün çerçevesi çizilip, esasları belirlenmemiş, bunun tasarı ve tekliflerin her biri için özel olarak Genel Kurul’ca saptanması öngörülmüştür. Böylece, sözü edilen tasarı ve tekliflerin tümü veya maddeleri hakkında görüşme yapıp yapılmayacağı, soru-cevap işlemine olanak sağlanıp sağlanmayacağı, ne kadar süre ile konuşma yapılacağı, önerge verilip verilmeyeceği, tasarı veya teklifin tümünün oylanmasından önce, maddelerin oylanıp oylanmayacağı gibi hususlar Genel Kurul’ca karara bağlanacak ve bu hususlar sadece belirli bir tasarı veya teklifin görüşme ve oylama usulü için geçerli olacaktır.

Anayasanın 2 inci maddesinde belirtilen hukuk devleti, siyasal iktidarı sınırlamak ve devlet faaliyetlerini kurallara bağlamakla istikrara da hizmet eder. Bu istikrarın özü ise hukuki güvenlik ve öngörülebilirliktir. Bunu gerçekleştirmenin başlıca yolu ise, kural konulmasını gerektiren durumlarda bunların genel, soyut, anlaşılabilir ve sınırlarının belirli olmasını sağlamaktır. Öte yandan milletvekillerinin Anayasanın 87 nci maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirebilmeleri ve yetkilerini kullanabilmeleri yasama faaliyetlerine etkili biçimde katılmaları ile olanaklıdır. Bunu sağlamanın ön koşulu ise Meclis çalışmalarını düzenleyen içtüzük kurallarının “belirlilik”, “genellik”, “soyutluk” ve “öngörülebilirlik” özelliklerine sahip olmasıdır. Dava konusu 91 inci maddede belirtilen “temel kanun” ve “ülkenin ekonomik ve teknolojik gelişimi ile doğrudan ilgili yeniden yapılanma kanunları”nın kapsamına açıklık getirilmemesi, pek çok yasanın bu kapsam içinde düşünülmesine neden olabilecektir. Ayrıca, maddede öngörülen her tasarı veya teklife özgü biçimde uygulanacak görüşme ve oylama usulü önceden bilinmeyeceğinden objektiflik sağlanamayacaktır. Bu durumda, dava konusu kural, belirlilik, genellik, soyutluk ve öngörülebilirlik özellikleri taşıması nedeniyle yasama yetkisinin amacına uygun biçimde kullanılmasına elverişli olmadığı gibi hukuk devleti ilkesiyle de bağdaşmamaktadır. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasanın 2 ve 87 nci maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.” denilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin söz konusu kararı ile yürürlükten kalkan 91 inci madde, 10.04.2003 tarihli ve 766 sayılı TBMM kararıyla yeniden düzenlenmiş ve bu düzenlemede; “Temel kanunları ve içtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün hangi maddelerden oluşacağına, Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğu ile Genel Kurulca karar verilebileceği gibi, Danışma Kurulunda oy birliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine Genel Kurulca üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun oyu ile de karar verilebilir. Bu takdirde bölümler, maddeler okunmaksızın ayrı ayrı görüşülür ve oylanır. Bölümler üzerinde verilen önergelerin kabulü halinde o bölüm kabul edilen önergeler ile birlikte oylanır.

Bölümlerin görüşülmesinde maddelerin görüşülmesine ilişkin hükümler uygulanır.” hükmü getirilmiştir.

766 sayılı kararla getirilen bu düzenleme de iptal davasına konu olmuş ve Anayasa Mahkemesinin 29.04.2003 tarihli E.2003/30, K.2003/38 sayılı kararı ile oybirliği ile iptal edilmiştir. İptal kararında şu hususlara yer verilmiştir: “... istikrarın özü hukuki güvenlik ve öngörülebilirliktir. Hukuki güvenlik ve öngörülebilirlik sağlanabilmesi ise, kuralların genel, soyut, açık ve anlaşılabilir olmasına bağlıdır. Meclis çalışmalarını düzenleyen içtüzük kurallarının da bu nitelikleri taşıması, hukuk devletinin bir gereği olduğu kadar, kuşkusuz milletvekillerinin Anayasanın 87 nci maddesinde belirtilen görevlerin yerine getirebilmeleri ve yetkilerini kullanabilmelerinin de ön koşuludur. Dava konusu 91 inci maddede sözü edilen “temel kanunları” ve “içtüzüğü” bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan yasalar için diğer yasalarinkinden farklı özel bir görüşme ve oylama usulü öngörülmüş, ancak “temel kanunlar”la hangi tür yasaların anlatılmak istendiği konusuna açıklık getirilmemiştir. 91 inci madde ile temel kanunlara ilişkin tasarı ve tekliflerin görüşülme ve oylanmasında özel bir usul benimsenerek Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesi ve her bölümün hangi maddelerden oluşacağı hususunun Genel Kurulun kararına bağlı tutulmasının öngörülmesi, bu tasarı ve tekliflerin nitelik ve nicelik bakımından geniş kapsamlı olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştirebilecek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlanması, düzenlendiği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantının korunması zorunluluğunun bulunması; öncelikle yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıması, bir yasanın temel yasa olarak kabulünün göstergesidir. Bu tür kapsamlı yasal düzenlemelere ilişkin tasarı ve tekliflerin, madde sayılarının fazlalığı nedeniyle Genel Kurul çalışmalarının aksamadan yürütülebilmesi için özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulmalarına gerek duyulabilir. Belirtilen durumlar dışında özel görüşme ve oylama usulünün yaygınlaştırılmasına neden olabilecek düzenlemeler ise milletvekillerinin yasama etkinliklerine gereği gibi katılmalarına olanak vermeyeceğinden, demokratik hukuk devleti anlayışı ile bağdaşmayacağı gibi, Anayasanın Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görev ve yetkileri ile ilgili 87 nci maddesi yönünden de sakıncalar doğurur. Bu tür anayasal sorunlara neden olunmaması için özel görüşme ve oylama usulüne ilişkin esasların açıklıkla belirlenmesi gerekir. Öte yandan dava konusu düzenleme ile kimi tasarı ve tekliflerin bölümler halinde oylanması öngörülerek maddelerin ayrı ayrı oylanması engellenmektedir. Böylece milletvekillerinin bir bölüm içinde yer alan kimi maddeler için red ya da kabul yönünde oy kullanmalarına olanak tanınmamaktadır. Oysa oy kullanma yetkisi demokratik olmayan yöntemlerle sınırlandırıldığında, yasama işlevinin amacı doğrultusunda yerine getirildiğinden söz edilemez.”

Anayasa Mahkemesince iptal edilen İçtüzüğün 91 inci maddesinin yerine, 30.06.2005 tarih ve 855 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi Kararı ile yeni bir düzenleme yapılmıştır.

Ancak 30.06.2005 tarih ve 855 sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi kararının çerçeve 1 inci maddesi ile yapılan düzenlemede Anayasa Mahkemesi kararlarında işaret edilen noksanların giderilmesine çalışılmıştır. Ancak bu noksanları gidermek için sadece düzenleme yapılmasının yetmeyeceği, bu düzenlemenin de Anayasaya uygun olması gerektiği hususu göz ardı edilmiştir. Bu nedenle, söz konusu düzenleme Anayasaya ve hukukun genel ilkelerine aykırı bir nitelik taşımaktadır. Bunun sonucunda getirilen yeni 91 inci madde düzenlemesi için Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açılmasına gerek duyulmuştur.

II- İPTALİ VE YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASI İSTENEN HÜKÜMLER

İptali ve yürürlüğünün durdurulması istenen; Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 30.06.2005 tarih ve 855 sayılı “Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğünün Değiştirilmesi Hakkında Karar”ının çerçeve 1 inci maddesi ile yeniden düzenlenen 91 inci maddesinin (a) bendinin birinci fıkrasının birinci cümlesi aynen şöyledir: “Bir hukuk dalını sistematik olarak bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştirecek biçimde genel ilkeleri içermesi; kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmesi; kendi alanındaki özel kanunların dayandığı temel kavramları göstermesi, özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlaması, düzenlediği alan yönünden bütünlüğünün ve maddeler arasındaki bağlantıların korunması zorunluluğunun bulunması; önceki yasalaşma evrelerinde de özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulması gibi özellikleri taşıyan kanunları ve İçtüzüğü bütünüyle veya kapsamlı olarak değiştiren veya yürürlüğe koyan tasarı veya tekliflerin Genel Kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün en çok otuz maddeyi geçmemek kaydıyla hangi maddelerden oluşacağına Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oybirliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilebilir.”

(a) bendinin birinci fıkrasının ikinci cümlesi aynen şöyledir: “Bu takdirde bölümler, maddeler okunmaksızın maddenin görüşülmesindeki usule göre ayrı ayrı görüşülür ve bölümdeki maddeler ayrı ayrı oylanır.”

(a) bendinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi aynen şöyledir: “Milletvekilleri tarafından Anayasaya aykırılık önergeleri dahil her madde için iki önerge verilebilir.”

(a) bendinin üçüncü fıkrası aynen şöyledir: “Bölümler üzerindeki soru-cevap süresi, onbeş dakika ile sınırlıdır.”

(a) bendinin dördüncü fıkrası aynen şöyledir: “81 inci maddenin diğer hükümleri saklıdır.”

(b) bendi aynen şöyledir: “Danışma Kurulunda oybirliği sağlanamaması halinde siyasi parti gruplarının önerisi üzerine de (a) bendinde belirtilen yasama yönteminin uygulanmasına Genel Kurulca karar verilebilir.”

III- GEREKÇE

A- İçtüzüğün 91 inci Maddesinin (a) Bendinin Birinci Fıkrasının, İkinci Fıkrasının İkinci Cümlesinin, Üçüncü Fıkrasının ve Dördüncü Fıkrasının Anayasaya Aykırılık Gerekçeleri

91 inci maddenin (a) bendinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde özel görüşme ve oylama usulüne bağlı tutulabilecek kanun tasarı ve teklifleri ile ilgili bir tanıma yer verilerek, daha önce yapılmış benzer düzenlemelerde Anayasa Mahkemesinin üzerinde durduğu bir Anayasaya aykırılık hususu giderilmeye çalışılmış, ancak bunda başarı sağlanamamıştır.

Anayasa Mahkemesi 31.01.2002 tarihli, E. 2001/129, K. 2002/24 sayılı ve 24.04.2003 tarihli, E. 2003/30, K. 2003/38 sayılı kararlarında hangi yasaların özel görüşme ve oylama usulüne tabi tutulabileceğinin, açıklığa kavuşturulmasına, düzenlemenin taşınması gereken belirlilik, soyutluk, genellik, açıklık, öngörülebilirlik ve anlaşılabilirlik unsurları bakımından gerekli görmüştür.

Söz konusu 91 inci maddenin (a) bendinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde yapılan düzenlemeye, bu gereği karşılamak amacıyla getirilen tanımlamanın ise, en az aynı maddeyle ilgili olarak daha önce yapılmış ve iptal edilmiş düzenlemelerdeki tanım ve terimler kadar esnek ve belirsiz olduğu görülmektedir. “Kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir bölümünü ilgilendirmek” kişiye göre farklı biçimlerde değerlendirilebilecek bir niteliktir. Evlenme yaşı, boşanmanın koşulları, zinanın suç olarak düzenlenmesi veya suç olmaktan çıkarılması, çeşitli konulardaki özel veya genel aflar gibi düzenlemelerin kişisel veya toplumsal yaşamın büyük bir kısmını ilgilendirmediğini kim iddia edebilir'

“Özel kanunlar arasında uygulamada ahenk sağlanması” kimi zaman bir yürürlük maddesiyle gerçekleştirilebilecek bir husus değil midir'

Birden fazla maddeden oluşan her kanunun (eğer yasama tekniğine aykırı olarak çıkarılmış, torba kanun olarak adlandırılan türden değil ise) maddeleri arasında bağlantı ve düzenlediği alan bakımından bir bütünlük zaten yok mudur'

“Kapsamlı değişiklikler” nedir'

Bir kanunun kaç maddesini içeren bir değişikliğe “kapsamlı” denilebilir'

Kimi zaman 25-30 maddelik bir kanunun sadece bir maddesinde yapılan bir değişiklik “kapsamlı” olarak tanımlanabilecek, yani kanunun bütününe etkileyebilecek nitelik taşıyamaz mı'

Bu sorulara yanıt aradığımız zaman, (a) bendinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde, bir tanım ortaya koymak veya belirlilik sağlamak için getirilen düzenlemenin, belirlilik, açıklık, genellik, soyutluk ve öngörülebilirlik niteliklerinden ne kadar uzak olduğu anlaşılmaktadır.

Çünkü hemen her türden tasarı ve teklifin bu tanımın kapsamında görülmesi mümkündür.

Anayasa Mahkemesi yukarıda belirtilen kararlarında böyle bir durumu Anayasanın 2 ve 87 nci maddelerine aykırı bulmuştur.

Çünkü hukuk devletinde hukuk düzeninden beklenen istikrarın özü, hukuki güvenlik ve öngörülebilirliktir. Bunun sağlanabilmesi ise kuralların genel soyut açık ve anlaşılabilir olmalarına bağlıdır.

Diğer yandan bu özellikleri taşımayan (a) bendinin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki gibi tanımlamalar, özel görüşme ve oylama usulünün yaygınlaştırılmasına neden olabileceği için, milletvekillerinin yasama etkinliklerine gereği gibi katılmalarına olanak vermeyecek; böylece demokratik hukuk devleti anlayışı ile bağdaşmayacak durumlara yol açacak ve yasama işlevinin Anayasanın 87 nci maddesine uygun biçimde yerine getirilmesine imkan bırakmayacaktır.

91 inci maddenin (a) bendinin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki, yapılan tanım kapsamındaki tasarı veya tekliflerin genel kurulda bölümler halinde görüşülmesine ve her bölümün en çok 30 maddeyi geçmemek koşuluyla hangi maddelerden oluşacağına Hükümetin, esas komisyonun veya grupların teklifi, Danışma Kurulunun oy birliği ile önerisi üzerine Genel Kurulca karar verilmesine imkan tanıyan düzenleme, Danışma Kurulunda oy birliği koşulunu

aramasına ve böylece gruplar arasında bir uzlaşma esasına dayanmasına rağmen, tanımdaki esneklik ve belirsizlik bakımından her kanun için uygulanabilmeye ve böylece yaygınlaştırılmaya imkan tanıdığı için; Anayasanın yukarıda açıklanan nedenlerle, 2 ve 87 nci maddelerine aykırı düşmekte ve iptal edilmesi gerekmektedir.

91 inci maddenin (a) bendinin ikinci cümlesine gelince, burada bölüm esasına dayalı bir görüşme yönteminin düzenlendiği görülmektedir. Birinci cümlede belirtildiği gibi özel yöntemle görüşülüp oylanacak tasarı ve teklifler belirtilen esaslara göre 30 maddeyi geçmemek üzere bölümlere ayrılacak; bölümler, maddeler okunmaksızın maddenin görüşülmesindeki usule göre ayrı ayrı görüşülecek ve bölümdeki maddeler ayrı ayrı oylanacaktır.

Bunun anlamı, içtüzük hükümlerine göre, maddelerin görüşülmesindeki usul çerçevesinde, 30'ar maddelik bölümler için görüşmelerin grup adına 10'ar dakika, şahıslar adına ise 5'er dakika ile sınırlı tutulmasıdır.

Yani 30 maddelik bir bölüm için grup sözcüleri her maddeye düşecek yarım dakikalık, şahsı adına söz alan milletvekilleri ise her maddeye düşecek 10 saniyelik süre içinde görüş, değerlendirme ve eleştirilerini yapmaya çalışacaklardır. Böyle bir düzenin, meclis iradesinin sağlıklı oluşumuna olanak vermeyeceği ortadadır.

Halbuki tasarı ve teklifler görüşülürken, iktidar-muhalefet diyalogu içinde, yasama faaliyetlerine siyasi partilerin, hükümetin, komisyonların ve üyelerin katılımlarının sağlanması için, yapılan konuşmaların, yasanın konusu, kapsamı, madde sayısı, maddelerinin içeriği, fıkra ve bent gibi yapısal özellikleri gözetilerek, Meclis iradesinin sağlıklı oluşumuna olanak verecek bir süre içinde olması gerekir. (Bkz. Anayasa Mahkemesinin 31.01.2002 tarihli, E.2001/129, K.2002/24 sayılı kararı).

İptali istenen düzenlemedeki süre ise, milletvekillerinin, Anayasanın 87 nci maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne verilen görevleri gereğince yerine getirmelerine elverişli değildir.

Temsili demokrasinin temel unsurlarından birisi parlamentonun varlığıdır.

Siyasi parti gruplarının ve milletvekillerinin parlamento çalışmalarına katılımını göstermelik düzeye indirgeyecek türdeki sınırlandırmalar parlamentoyu işlevsizleştirir ve demokrasiyi zedeler.

Demokrasi, suskun milletvekili ve suskun parlamento anlayışı ile bağdaşacak bir rejim değildir.

Böyle bir suskunlaştırma girişimi, Cumhuriyetimizin Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen, demokratik hukuk devleti niteliğine aykırı düşer.

Diğer yandan, bölümlerdeki maddelerle ilgili görüşme yapılmaması yöntemi de Anayasaya aykırıdır. Çünkü Anayasanın 88 inci maddesi, kanun tasarı ve tekliflerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülme usul ve esaslarının içtüzükle düzenleneceğini belirtirken, tasarı ve tekliflerin Genel Kurulda görüşüleceğini de ifade etmiş olmaktadır.

Anayasa Mahkemesine göre, “ ... kanun tasarı ve teklifleri maddelerden oluşur;

maddelerin üzerinde görüşme açılmamışsa o kanun tasarı ve teklifi yönünden görüşülme gereği yerine getirilmiş sayılmaz.” (Bkz. 14.03.1974 tarih ve 33/9 E/K sayılı karar)

Anayasa Mahkemesi, tasarı ve tekliflerin maddeleri üzerinde görüşme açılmasının yasaklanarak engellenmesinin ve sadece görüşmesiz oylamaya imkan tanınmasının demokratik hukuk devleti çerçevesinde yasama yetkisinin amacına uygun olarak gerektiği biçimde kullanılamaması sonucunu doğuracağını ve Anayasanın 87 nci maddesine aykırı düşeceğini de E.2001/129, K.2002/24 sayı ve 31.01.2002 tarihli kararında belirtmiştir.

Bütün bu açıklamalar iptali istenen ikinci cümledeki düzenlemenin Anayasanın 2 nci maddesindeki demokratik hukuk devleti ilkesine ve 87 nci maddesine aykırı olduğunu ortaya koymaktadır.

91 inci maddenin (a) bendinin ikinci fıkrasına gelince; burada birinci cümlede milletvekillerinin, esas komisyonun veya hükümetin önerge verebileceği belirtilmiş; ancak iptali istenen ikinci cümlede milletvekilleri için önerge sayısı sınırlanarak, önerge vermek bakımından milletvekilleri ile esas komisyon ve hükümet arasında makul nedene dayanmayan bir eşitsizlik yaratılmıştır. Halbuki milletvekillerinin, yasama çalışmalarına katkı bakımından esas komisyon ve hükümetin gerisinde tutulmaması, demokrasinin bir gereğidir.

Bu gereğe aykırı olarak esas komisyon ve hükümete sınırsız, milletvekillerine ise sınırlı sayıda önerge imkanı getiren düzenlemeler, Anayasanın 2 nci maddesinde ifade edilen demokratiklik niteliği ile bağdaşmaz.

Diğer yandan milletvekillerinin verebileceği önerge sayısının Anayasaya aykırılık önergeleri dahil, her madde için 2 önerge ile sınırlandırılması, Anayasanın 87 nci maddesine de aykırı düşer.

Anayasa Mahkemesi bu hususu E.2001/129, K.2002/24 sayılı ve 31.01.2002 tarihli kararında şöyle açıklamıştır:

“Dava konusu düzenleme uyarınca, önerge sayısının komisyon ve hükümet için birer, milletvekilleri için Anayasaya aykırılık önergeleri dahil en fazla üçle sınırlanmasının, milletvekillerinin kimi konuların maddede yer alması veya maddeden çıkarılması, maddenin komisyona iadesi veya reddi, metne ek veya geçici madde eklenmesi gibi yasama etkinliklerinden ayrı düşünölmeyecek olan konularda önerge verme haklarını önemli ölçüde zorlaştıracğı kuşkusuzdur.

Yasama Meclisi üyelerinin görev ve yetkilerinin amacına uygun biçimde kullanılmasının aşırı derecede zorlaştırılması durumunda ise Anayasanın 87 nci maddesi çerçevesinde yasama işlevinin tam olarak yerine getirildiğinden söz edilemez. Bu ölçüsüz sınırlamaların Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen hukuk devleti anlayışıyla da bağdaşması olanaksızdır.”

Bu açıklamalar çerçevesinde (a) bendinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinin iptal edilmesi gerekmektedir.

91 inci maddenin (a) bendinin üçüncü fıkrasında ise bölümler üzerinde soru cevap süresi 15 dakika ile sınırlı tutulmuş; birinci fıkrada bölüm esasına dayalı görüşme esası getirildiğİ için, maddeler üzerinde soru-cevap uygulanması yapılmayacağından, 30 maddeye ulaşan

bölümlerde soru-cevap uygulamasının da etkin ve amacına uygun biçimde işlemesi imkansızlaştırılmıştır.

Bu tür bir düzenlemenin de Anayasanın 2 ve 87 nci maddeleriyle bağdaşmayacağı ortadadır.

Anayasa Mahkemesi de bu hususu E.2001/129, K.2002/24 sayılı ve 31.01.2002 tarihli kararında şu sözlerle ifade etmiştir:

Anayasanın 87 nci maddesinde “kanun koymak, değiştirmek, kaldırmak Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri arasında sayılmıştır. Çağdaş demokrasilerde siyasi tercihlerin ve kararların oluşumunun mümkün olan ölçüde geniş ve açık tartışmalarla sağlanması, iktidar ve muhalefet partileri ile milletvekillerinin seçmen önündeki sorumluluklarının gereğidir. Bu bağlamda yasama işlevi yerine getirilirken iktidar-muhalefet diyalogu içinde Meclis iradesinin yansıtılmasında yapılan konuşmalar kadar bir bilgilenme ve aydınlanma aracı olan soruların da önemi yadsınamaz. Özellikle teknik düzenlemeler içeren tasarı ve tekliflerin konuya yabancı üyelerce anlaşılabilmesi büyük ölçüde soru-cevap yoluyla sağlanabilir.

Sınırsız bir tartışma ortamı ve sonu gelmeye soruların, Meclis çalışmalarını ve yasama işlevinin etkili ve sağlıklı biçimde yerine getirilmesini engelleyeceği açıktır. Ancak, tasarı ve tekliflerin olabildiğince çabuk çıkarılabilmesi için 550 milletvekilinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmelerde, ...maddeler üzerinde soru sorulmasının yasaklanıp..., tasarı ve tekliflerin tümü üzerindeki soru-cevap işleminin 10 dakika ile sınırlandırılarak milletvekillerinin soru sorma haklarının yasama işleminin gereği gibi yerine getirilmesini engelleyecek biçimde sınırlandırılması demokratik bir hukuk devletinde kabul edilemez.”

İptali istenen düzenlemede de maddeler üzerinde soru-cevap uygulamasının kaldırılarak, 30 maddeye ulaşabilecek bir bölüm için sadece 15 dakikalık soru-cevap imkanı tanınması, yukarıda belirtilen Anayasa Mahkemesi kararı çerçevesinde Anayasanın 2 nci maddesine aykırı düşmekte; yasama işlevinin gereğine uygun biçimde yerine getirilmesine imkan bırakmadığı için Anayasanın 87 nci maddesiyle çelişmekte ve iptal edilmesi gerekmektedir.

91 inci maddenin (a) bendinin dördüncü fıkrasına gelince, burada görüşme ve oylama bakımından 91 inci maddede belirtilen hususlar dışında İçtüzüğün 81 inci maddesinin diğer hükümleri saklı tutulmuştur. Bunlar arasında gruplar ve şahıslar adına yapılacak konuşmaların süresini gösteren hükümler de vardır. Bu hükümlerin uygulanması halinde grup sözcüleri yukarıda belirtildiği gibi 30 maddeye ulaşabilen bölümler için 10 dakika, şahsı adına konuşan milletvekilleri ise 5 dakika içinde görüşlerini ifade etmek zorunda kalacaklardır. Bu süreler grupların ve milletvekillerinin yasama işlevini Anayasanın 2 ve 87 nci maddesine uygun biçimde yerine getirmelerine elverişli değildir.

Ayrıca bu hüküm, özel yöntemle görüşülen kanunların Cumhurbaşkanınca ikinci kere görüşülmek üzere iadesi halinde yapılacak görüşmenin nasıl yürütüleceğini bir sorun haline getirmekte; çözümü gösterecek bir düzenleme de yapılmadığı için belirsizlik yaratmaktadır. Böyle bir durumun da hukuk devleti ilkesine aykırı düşeceği açıktır. Bu nedenlerle Anayasanın 2 ve 87 nci maddesine aykırı olan dördüncü fıkranın iptal edilmesi gerekmektedir.

B- İçtüzüğün 91 inci Maddesinin (b) Bendinin Anayasaya Aykırılık Gerekçesi

91 inci maddenin (b) bendinde, Danışma Kurulunun  zel görüşme ve oylama yöntemi uygulanması konusunda oy birliğıne varamadığı durumlarda, siyasi parti gruplarının  nerisi üzerine de (a) bendinde belirtilen yasama yönteminin uygulanmasına Genel Kurulca karar verilebileceğı h k m  yer almaktadır.

Bu hükümün yasama organında  oğunluğı oluşturan bir siyasi parti grubunun, bir başka deyişle iktidar grubunun, parlamento çalışmalarını uygun gördüğü tasarı ve teklifi özel görüşme ve oylama yöntemine tabi tutmak ve böylece muhalefetin görüş bildirme imkanlarını kısıtlamak suretiyle sürdürmesine imkan tanıdığı açıktır. Böyle bir durumu Anayasanın 2 nci maddesinde ifade edilen demokratik hukuk devleti niteliğı ile bağdaştırmak mümkün değıldir.

Böyle bir düzenleme çoğunluk grubunun olağanüstü bir görüşme yöntemini, yerli yersiz kullanmak suretiyle olağanlaştırmasına imkan verebileceğı için, milletvekilleri ve özellikle muhalefet bakımından yasama işlevinin Anayasanın 87 nci maddesinin öngördüğü biçimde gerçekleşmesini engelleyecek ve bu bakımdan Anayasanın 87 nci maddesine de aykırı düşecektir.

Bu nedenlerle söz konusu (b) bendinin iptal edilmesi gerekmektedir.

C- Yürürlüğü Durdurma İsteminin Gerekçesi

TBMM İçtüzüğünün yeniden düzenlenen 91 inci maddesinin (a) bendinin birinci fıkrasının birinci ve ikinci c mleri, (a) bendinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesi ile üçüncü ve dördüncü fıkraları ve (b) bendi Anayasanın 2 nci maddesinde belirtilen demokratik hukuk devleti niteliğine aykırı hükümler taşımakta ve bu hükümler yasama işlevinin Anayasanın 87 nci maddesinde öngörülen biçimde yerine getirilmesini engelleyerek, 87 nci maddeyle de çelişmektedir.

Bu hükümlerin uygulanması halinde, Cumhuriyetimizin demokratik hukuk devleti olma niteliğıyle bağdaşmayacak yöntemlerle bir takım yasalar görüşülecek; bu nedenle ortaya giderilmesi olanaksız bir takım hukuki durum ve zararlar çıkacaktır. Bu durum ve zararların önüne geçilebilmesi için söz konusu hükümlerin yürürlüğünün durdurulması gerekmektedir.

IV- SONUÇ VE İSTEM

05.03.1973 tarih ve 584 karar sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 30.06.2005 tarih ve 855 sayılı ‘‘Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzüğünde Değişiklik Yapılması Hakkında Karar’’ının 1 inci maddesiyle yeniden düzenlenen 91 inci maddesinin;

(a) bendinin birinci fıkrasının,

(a) bendinin ikinci fıkrasının ikinci cümlesinin,

(a) bendinin üçüncü fıkrasının,

(a) bendinin dördüncü fıkrasının,

Esas Sayısı : 2005/74

Karar Sayısı : 2005/73

(b) bendinin

iptallerine ve dava sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin durdurulmasına karar ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz.””